O‘ZBEKISTON TA’LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK INNOVATSIYALARNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Ro‘ziyeva Gulnigor Shuhrat qizi
Buxoro davlat pedagogika instituti
Yoshlar masalalari va ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor ish yurituvchi kotibasi

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik innovatsiyalarning shakllanishi va rivojlanish jarayonlari, ularning ta’lim mazmuni hamda pedagogik faoliyatga ta’siri tahlil qilinadi. Mustaqillik yillaridan boshlab ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar natijasida pedagogik jarayonga yangi yondashuv, metod va texnologiyalarning kirib kelishi yoritilgan. Shuningdek, pedagogik innovatsiyalarning rivojlanish bosqichlari, zamonaviy ta’lim texnologiyalarining imkoniyatlari va ularni amaliyotga tatbiq etishning ayrim jihatlari ko‘rib chiqiladi. Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar, kompetensiyaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlardan foydalanishning ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: pedagogik innovatsiya, ta’lim tizimi, innovatsion yondashuv, pedagogik texnologiya, ta’lim islohoti, zamonaviy ta’lim, interfaol metod, raqamli texnologiya, kompetensiyaviy yondashuv.

KIRISH

Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta’lim tizimining oldiga qo‘yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Axborot oqimining kengayishi, raqamli texnologiyalarning kundalik hayotga chuqur kirib borishi va mehnat bozoridagi o‘zgarishlar ta’lim jarayonini ham yangicha tashkil etishni talab etmoqda. Bugungi kunda ta’lim oluvchiga faqat nazariy bilim berishning o‘zi yetarli emas. Unda mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish, jamoada ishlash va o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llash kabi kompetensiyalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur vazifalarni amalga oshirishda pedagogik innovatsiyalar muhim vositalardan biri hisoblanadi. Innovatsiya tushunchasi ta’lim jarayoniga yangi g‘oya, metod, texnologiya yoki yondashuvni kiritish bilan bog‘liq bo‘lib, uning asosiy maqsadi mavjud pedagogik

faoliyatni takomillashtirishdan iborat. Bunda yangilikning o‘zi emas, balki uning ta’lim sifatiga va ta’lim oluvchining rivojlanishiga ko‘rsatadigan amaliy samarasi muhimdir. O‘zbekiston ta’lim tizimida ham pedagogik innovatsiyalar bosqichma-bosqich shakllanib, zamonaviy ta’lim ehtiyojlariga mos ravishda rivojlanib bormoqda.

ASOSIY QISM

O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik innovatsiyalarning rivojlanishini mamlakatdagi ta’lim islohotlari bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq. Mustaqillikdan keyingi davrda milliy ta’lim tizimini shakllantirish, uning mazmunini yangilash va ta’limning huquqiy asoslarini takomillashtirishga katta e’tibor qaratildi. Ta’lim mazmunining milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida qayta ko‘rib chiqilishi pedagogik faoliyatda yangicha yondashuvlar uchun zamin yaratdi. Pedagogik innovatsiyalarning dastlabki bosqichida ta’lim mazmunini yangilash, yangi o‘quv dasturlari va darsliklarni yaratish, ta’limning zamonaviy talablariga mos pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalari muhim o‘rin egalladi. Bu davrda ta’limning maqsadi va mazmuniga bo‘lgan qarashlar o‘zgarib, o‘quvchi shaxsini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar asta-sekin kuchaya boshladi. Keyingi bosqichda ilg‘or pedagogik tajribalar, interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalardan foydalanish kengaydi. An’anaviy dars modelida asosan o‘qituvchi faol bo‘lgan bo‘lsa, innovatsion yondashuvlarda o‘quvchining faol ishtirokiga ko‘proq e’tibor berila boshlandi. Muammoli ta’lim, munozara, kichik guruhlarda ishlash, loyiha metodi, “aqliy hujum” kabi usullar dars jarayonining faol shakllarini rivojlantirishga xizmat qildi. Innovatsion metodlarning asosiy afzalligi shundaki, ular o‘quvchini tayyor ma’lumotni qabul qiluvchi subyekt sifatida emas, balki ta’lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida ko‘rishga imkon beradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muloqot qilishi va o‘z nuqtayi nazarini asoslashiga sharoit yaratadi. Pedagogik innovatsiyalarning rivojlanishida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta’limga kirib kelishi alohida bosqichni tashkil etadi. Elektron darsliklar, multimedia materiallari, ta’lim platformalari va masofaviy ta’lim imkoniyatlaridan foydalanish pedagogik jarayonning shakl va mazmuniga sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. Ayniqsa, raqamli resurslar o‘quv materiallarini turli ko‘rinishlarda taqdim etish va ta’lim oluvchining mustaqil ishlash imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat

qilmoqda. Bugungi kunda pedagogik innovatsiyalar tushunchasi raqamli texnologiyalar bilan chegaralanib qolmaydi. Kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, STEAM yondashuvi, hamkorlikda o‘qitish va zamonaviy baholash usullari ham innovatsion pedagogik jarayonning tarkibiy qismlariga aylanmoqda. Kompetensiyaviy yondashuvda o‘quvchining faqat ma’lum bir mavzuni qay darajada bilishi emas, balki o‘z bilimidan amaliy vaziyatlarda foydalana olishi ham muhim hisoblanadi. Shu sababli zamonaviy darslarda real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar, muammoli savollar va amaliy loyihalardan foydalanish samarali natija berishi mumkin. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim esa ta’lim oluvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Bunday yondashuvda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta’lim oluvchining rivojlanishiga yo‘naltiruvchi va yordam beruvchi pedagog sifatida namoyon bo‘ladi. Pedagogik innovatsiyalarning samaradorligi, avvalo, o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligi va yangilikka bo‘lgan munosabatiga bog‘liq. Biror metod yoki texnologiyani ta’lim jarayoniga mexanik tarzda kiritish kutilgan natijani bermasligi mumkin. Innovatsion yondashuvni tanlashda ta’lim maqsadi, o‘quvchilarning yoshi va imkoniyatlari, fan xususiyati hamda mavjud sharoitlarni hisobga olish talab etiladi. Shu jihatdan pedagogning innovatsion kompetensiyasi muhim ahamiyatga ega. O‘qituvchi yangi pedagogik texnologiyalarni bilishi bilan birga, ularni muayyan pedagogik vaziyatga moslashtira olishi, natijalarni tahlil qilishi va zarur hollarda o‘z metodikasini takomillashtirishi kerak.

O‘zbekiston ta’lim tizimining hozirgi rivojlanish bosqichida raqamli ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish, pedagoglarning malakasini oshirish, ilg‘or pedagogik tajribalarni ommalashtirish va ta’lim sifatini baholashning zamonaviy mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. Bunda innovatsion faoliyatni faqat texnik vositalardan foydalanish sifatida tushunmaslik kerak. Haqiqiy pedagogik innovatsiya ta’lim jarayonining mazmuni va tashkil etilishida sifat jihatidan ijobiy o‘zgarish yaratishi bilan ahamiyatlidir. Shu sababli innovatsiyalarni joriy etishda ularning pedagogik maqsadga muvofiqligi va amaliy samaradorligini baholash muhimdir.

XULOSA

O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik innovatsiyalarning shakllanishi va rivojlanishi uzoq davom etadigan, bosqichma-bosqich takomillashib boruvchi jarayondir. Mustaqillikning dastlabki yillarida ta’lim mazmunini yangilash va milliy ta’lim tizimini shakllantirishga qaratilgan islohotlar keyinchalik zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya vositalarining ta’lim jarayoniga keng kirib kelishiga zamin yaratdi. Hozirgi bosqichda esa pedagogik innovatsiyalar raqamli texnologiyalar, kompetensiyaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar, loyiha asosida o‘qitish hamda ta’lim oluvchining faol ishtirokiga asoslangan metodlar orqali yanada rivojlanmoqda. Kelgusida pedagogik innovatsiyalarning samaradorligini oshirish uchun o‘qituvchilarning innovatsion kompetensiyasini rivojlantirish, ilg‘or tajribalarni ilmiy asosda o‘rganish, ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan maqsadli foydalanish va innovatsion metodlarning natijadorligini muntazam tahlil qilib borish muhimdir. Ana shundagina innovatsiya ta’limdagi oddiy yangilik emas, balki ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladigan samarali pedagogik mexanizmga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son, 23.09.2020.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son Farmoni. “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

4. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006.

5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008.

6. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.

7. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004.